

STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH TERMS IN THE VETERINARY SUBLANGUAGE IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN TRANSLATION

S. M. Amelina, I. M. Hopak

Abstract. Terminology issues as a component part of general linguistics problematics are seen through the perspective of modern linguistics, since terminological systems are changing and being replenished with new concepts in accordance with changes of scientific knowledge level. The article deals with the definition, actual problems and difficulties of translation of veterinary terms, particularly in structural and semantic aspect. Analyzing veterinary terminology, the classification of veterinary terms based on their structural peculiarities is presented and their functioning in certain context is described. Semantic nature plays no less important role in the translation of veterinary terms. It is defined that veterinary terminology has such inherent features as the presence of definitions, monosemanticity, lack of expression and emotional coloring. To solve the problems of terminology and translation terms it is found the peculiarities of veterinary vocabulary translation from English into Ukrainian. The main methods of veterinary vocabulary translation from English into Ukrainian are determined: transcoding, loan-translation, descriptive translation and permutation. To overcome difficulties that arise while translating veterinary terms, it is necessary to study their polysemy, synonymy, antonymy, word-structure and methods of translation.

Keywords: veterinary terminology, term, semantics, methods of translation

УДК 811.112.2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ РОСЛИННИЦТВА І ЇХ ПЕРЕКЛАД

С. М. АМЕЛІНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: svetlanaamelina@ukr.net

В. О. ОВЧАРЕНКО, студентка магістратури

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: vika_ov@bk.ru

Анотація. У статті схарактеризовано термінології рослинництва у сучасній німецькій мові. Встановлено, що рослинництво як одна з провідних галузей аграрного сектора має розгалужену терміносистему. Визначено, що найбільш поширеним способом перекладу німецьких термінів рослинництва українською мовою є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Можливим є також застосування при виконанні перекладу прагматичних модифікацій.

Ключові слова: терміносистема, термін, переклад, спосіб перекладу, еквівалент

Актуальність. Адекватність перекладу галузевих матеріалів будь-якої сфери економіки пов'язана зі знанням і коректним використанням відповідної

термінології. При цьому необхідно враховувати особливості, характерні для окремих терміносистем. Зокрема, труднощі перекладу аграрної термінології часто зумовлені тим, що, оскільки вона відображає одну з найбільш давніх і традиційних сфер виробничої діяльності людини, то містить значну кількість лексем, які можуть застосовуватись як у повсякденному спілкуванні, так і бути елементами терміносистеми аграрної підмови. У цьому випадку поняття вживається в умовах галузевої (аграрної) професійної комунікації, і, відповідно, термін виражає професійне поняття. Важливо враховувати, що вживання термінів рослинництва є характерним не тільки для літературної мови, а й для розмовного стилю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виходячи із тлумачення вітчизняними і зарубіжними науковцями (Ахманова О. С., Лотте Д.С., Hoffmann L., Lewandowski T.) терміна як особливої лексичної одиниці, підтримуємо їхню думку щодо кореляції терміна з відповідними поняттями. З метою досягнення однозначності комунікації в процесі реалізації фахових знань необхідним є поглиблене вивчення таких питань, як процеси формування термінологічних систем, семантизація термінів, їх стандартизація та прагмастилістична реалізація в науковій літературі та комунікації [1, с. 87].

Мета статті – розглянути лексико-семантичні особливості термінів рослинництва у сучасній німецькій мові і способи їх перекладу на українську мову.

Методи. Для досягнення поставленої мети було застосовано описовий і зіставний методи, структурний метод, метод лінгвістичного опису та спостереження, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати. Поява, розвиток і становлення німецької термінології рослинництва зумовлені позамовними чинниками, і, як правило, відображає взаємодію екстралінгвістичних та інтралінгвістичних чинників. Тому можна констатувати, що німецька терміносистема рослинництва тісно пов'язана з історією загальнолітературної німецької мови та має давню історію становлення і розвитку. Основним призначенням терміносистеми рослинництва є відображення з максимальною об'єктивністю комплексу знань, накопичених у галузі виробництва продукції рослинництва.

Аналіз праць науковців засвідчив, що, як стверджує Козак Н.І., лексичний склад об'єктів, які називають рослинний світ у німецькій мові, бере свій початок від індоєвропейської прамови. На її думку, поряд з індоєвропейськими і загальногерманськими словами з'являються запозичені слова з інших мовних груп, кількість яких зростає ще за часів Римської імперії [2, с. 123]. Зауважимо, що, аналізуючи термінологію рослинництва, можна встановити, що німецькі терміни з латинськими коренями були запозичені переважно під впливом римлян, наприклад: *der Acker* (лат. *ager*) – поле, *die Rote Bete* (лат. *beta*) – буряк, *der Garten* (лат. *hortus*) – сад, *der Humus* (лат. *humus*) – гумус, *die Pflanze* (лат. *planta*) – рослина, *die Rosine* (лат. *racemus*) – родзинка, *der Rettich* (лат. *radix*) – редис. Як свідчить аналіз, близько 40 відсотків з них запозичені також українською мовою, тому їх переклад не викликає труднощів. Щодо решти, то переклад таких термінів вимагає від перекладача знань української термінології рослинництва і встановлення українського відповідника.

Аналогічним чином здійснюється переклад з німецької мови на українську тих термінів рослинництва, які утворені за допомогою словотворчих терміноелементів латинського походження, наприклад *Agrar-*, *Bio-*: *der Agrarmarkt*

– аграрний ринок, die Agrartechnik – сільськогосподарська техніка, die Biobeeren – органічні ягоди, der Bioroggen – органічне жито. Порівнюючи вище наведені пари термінів, варто зауважити, що для успішного здійснення перекладу таких термінів перекладач потребує комбінації мовних знань, тобто знань значення словотворчих префіксів латинського походження, і тематичних знань, тобто розуміння понять у галузі рослинництва (наприклад, потрібно знати, що Bio-означає у цьому випадку не «біологічний», а «органічний», характеризуючи спосіб виробництва і кінцевий продукт, вирощений цим способом).

Однак, варто також враховувати, що ускладнювати переклад може омонімічність латинських термінів. Наприклад, лат. Thymus може означати не тільки рослину Thymian (кмин), а й залозу Thymusdrüse (тимус), тобто функціонувати у зовсім іншій терміносистемі.

Терміносистема рослинництва сучасної німецької мови характеризується запозиченнями не тільки з інших мов, які здійснювались протягом історичного розвитку рослинництва і комунікації виробників (селян, фермерів, підприємців), а й термінологічними запозиченнями з інших галузей науки, техніки й виробництва, наприклад: die Gen-Technik – генна інженерія, die Nachhaltigkeit – сталий розвиток. У зв'язку з цим Енгельс Т. відзначає, що «в аграрний сектор все частіше вторгаються нові терміни. Перш за все, вкорінився термін «сталий розвиток», який, здається, акумулював всі інші терміни: «біорізноманіття», «багатофункціональність», «ресурсозбереження», «справедливість між поколіннями», «глобальна відповідальність» і «зміна аграрної політики» [6]. Переклад запозичених з інших сфер термінів здійснюється відповідно до контексту, у якому реалізується відповідне значення терміну. Наприклад:

In Zukunft muss der Dokumentation von "Nachhaltigkeit in der Landwirtschaft" ein besonderer Stellenwert eingeräumt werden [6].

У майбутньому необхідно надавати особливого значення документації «сталого розвитку сільського господарства».

Типовими для німецької терміносистеми рослинництва є складні іменники. Щодо типологічної специфіки терміносистеми рослинництва сучасної німецької мови, то, на погляд Шишліної О. П., її становить словоскладання, яке дозволяє позначити складні об'єкти дійсності за допомогою цілісної основи похідного слова. Більша частина похідних основ складних іменників-термінів рослинництва є серійними утвореннями, які піддаються систематизації і фіксації у словниках, але цей словотвірний тип характеризується високим словотвірним потенціалом, залишаючи за межами словників велику кількість утворень, що свідчить про відкритий характер словоскладання [5, с. 248].

Більшість таких іменників має, за нашими спостереженнями, два складники, наприклад: der Hektarertrag – урожай з гектара, der Reisacker – рисова плантація, die Saatluzerne – люцерна синя (посівна), die Wucherpflanze – добре розвинена рослина.

Водночас, функціонують також іменники, які мають більшу кількість складників:

- три (наприклад: die Bodenfruchtbarkeit – родючість ґрунту, die Nährstoffversorgung – забезпечення поживними речовинами, das Pflanzenschutzmittel – засіб захисту рослин, das Pflanzenbausystem – система вирощування рослин);

- чотири (наприклад: der Mehrnährstoffdünger – комплексне мінеральне добриво, die Pflanzenschutzmittelvergiftung – отруєння засобом захисту рослин).

Переклад вище представлених термінів, які містять кілька складників,

здійснюється переважно з використанням лексичних еквівалентів української мови, про що свідчать і наведені приклади. Однак, цікавим є варіант комплексного поєднання кількох прийомів перекладу з метою точного відображення поняття, яке позначається німецьким терміном. Зокрема, вибір лексичного еквівалента може поєднуватись із експлікацією (описовим перекладом), що передбачає детальне пояснення значення поняття. Наприклад, *das Pflanzenschutzmittelverzeichnis* перекладається не як «каталог засобів захисту рослин», а як «каталог засобів захисту рослин, які пройшли державні випробування і допущені до застосування», що уможливорює розуміння змісту і призначення каталогу, про який йдеться у документації.

Як зазначає Козак Н.І., твірні основи кореневих іменників – термінів рослинництва *-kraut, -gras, -beere, -wurzel, -blatt, -blume* у функції других словотворчих компонентів складних іменників часто зазнають часткової десемантизації, позначаючи широку семантичну категорію – «рослину» [3, с. 172]. Зазначимо, що цей перелік можна доповнити, зокрема такими іменниками, як *-baum, -stamm* тощо. Відповідно, переклад складних іменників такого типу здійснюється шляхом використання еквівалентів, які в українській мові не є складними іменниками. Наприклад, *die Erdbeere* – суниця, *die Johannisbeere* – смородина, *der Apfelbaum* – яблуня, *der Kirschbaum* – вишня (дерево).

Аналогічним чином перекладається також ціла низка термінів рослинництва з частково десемантизованим другим компонентом, який може бути самостійною лексемою, що не належить до терміносистеми рослинництва, наприклад: *die Ertragsfähigkeit* – урожайність.

На думку Шишліної О. П., у терміносистемі рослинництва сучасної німецької мови при утворенні відіменникових термінів вживаються сім словотвірних концептів, найпоширенішими з яких є особа за родом діяльності, знаряддя праці, дія; об'єкт діяльності галузі рослинництва (рослина) [4, с. 95].

Висновки і перспективи. Проведений розгляд термінології рослинництва у сучасній німецькій мові дозволив зробити висновок, що рослинництво як одна з провідних галузей аграрного сектора має розгалужену терміносистему. Вона є генетично різномірною і містить як терміни суто німецького походження, так і запозичені. Переклад німецьких термінів рослинництва здійснюється різними способами, найбільш поширеним з яких є переклад за допомогою лексичного еквівалента української мови. Можливим є також застосування при виконанні перекладу прагматичних модифікацій.

Список використаних джерел

1. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу / Т.Р. Кияк. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 240 с.
2. Козак Н.И. Семантика номинанты ЛСГ «растительный мир» слова *Pflanze* (растение) и ее изменение в ходе развития немецкого языка / Н.И. Козак // Новітня філологія. – Вип. 4 (24). – Миколаїв, 2006. – С. 122-130.
3. Козак Н.И. Фразеологизмы, основанные на названиях растений в немецком языке / Н.И. Козак // Культура народів Причорномор'я. – № 49. – Сімферополь, 2004. – С. 171-174.
4. Шишліна О.П. Образність німецьких складних аграрних термінів (на матеріалі аграрної лексики сучасної німецької мови) / О.П. Шишліна // Вісник Сумського державного університету. – 2006. – №11. – С. 94-101.
5. Шишліна О.П. Сполучуваність основ корневих іменників з різними за походженням префіксами (на матеріалі аграрної лексики сучасної німецької мови)

/ О.П. Шишліна // Збірник наукових праць ПДПУ ім. В.Г. Короленка. – 2007. – Вип. 1. – С. 245-253.

6. Engels T. Umweltschonender Zuckerrübenanbau unter besonderer Berücksichtigung der Nachhaltigkeit / T. Engels. – available at: <http://www.strube.net/ruebenanbau/ruebenanbau/?n=7-19-115>.

References

1. Куяк Т.Р. Теорія і практика перекладу / [Theory and Practice of Translation] / Т.Р. Куяк. – Вінніччина: Nova knyha, 2006. – 240 с.

2. Kozak N.Y. Semantyka nomynanty LSH «rastytel'ny myr» slova Pflanze (rastenye) i yeyo yzmenenye v khode razvytyya nemetskoho yazyka [LSG nominnee semantics "flora" of the word Pflanze (plants) and its change during development of the German language] / N.Y. Kozak // Novitnya filolohiya. – Vyp. 4 (24). – Mykolayiv, 2006. – S. 122–130.

3. Kozak N.Y. Frazеологізми, osnovannye na nazvanyakh rastenyy v nemetskom yazyke [Phrasiological units, based on the plant titles in the German language] / N.Y. Kozak // Kul'tura narodiv Prychornomor'ya. – № 49. – Simferopol', 2004. – S. 171–174.

4. Shyshlina O.P. Obraznist' nimets'kykh skladnykh ahrarnykh terminiv (na materialі ahrarnoyi leksyky suchasnoyi nimets'koyi movy) [The imagery of German agricultural complex terms (based on agricultural vocabulary of modern German language)] / O.P. Shyshlina // Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu. – 2006. – № 11. – S. 94–101.

5. Shyshlina O.P. Spoluchuvanist' osnov korenevykh imennykiv z riznymy za pokhodzhennyam prefiksamy (na materialі ahrarnoyi leksyky suchasnoyi nimets'koyi movy) [Combinability of stems of root nouns with prefixes of different origin (based on agricultural vocabulary of modern German language)] / O.P. Shyshlina // Zbirnyk naukovykh prats' PDU im. V.H. Korolenka. –2007. – Vyp. 1. – S. 245–253.

6. Engels T. Umweltschonender Zuckerrübenanbau unter besonderer Berücksichtigung der Nachhaltigkeit / T. Engels. – available at: <http://www.strube.net/ruebenanbau/ruebenanbau/?n=7-19-115>.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕМЕЦКИХ ТЕРМИНОВ РАСТЕНИЕВОДСТВА И ИХ ПЕРЕВОД

С. М. Амелина, В. А. Овчаренко

Аннотация. В статье охарактеризована терминология растениеводства в современном немецком языке. Установлено, что растениеводство как одна из ведущих отраслей аграрного сектора имеет разветвленную терминосистему. Определено, что наиболее распространенным способом перевода немецких терминов растениеводства на украинский язык является перевод с помощью лексического эквивалента. Возможно также применение при выполнении перевода прагматических модификаций.

Ключевые слова: терминосистема, термин, перевод, способ перевода, эквивалент

LEXICAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF GERMAN TERMS OF CROP PRODUCTION AND THEIR TRANSLATION

S. M. Amelina, V. O. Ovcharenko

Abstract. *The article describes the terminology of crop production in modern German language. It was found that the crop as one of the leading branches of the agricultural sector has an extensive terminological system. Typical German terms are complex nouns.*

It is identified that the appearance, development and establishment of German terms are caused by nonlinguistic factors, and typically reflect the interaction of linguistic and extralinguistic factors. It is therefore concluded that the German terminological system of crop production is closely related to the German history and has a long history of formation and development. The main purpose of terminology is to reflect knowledge accumulated in the field of crop production with maximal objectivity.

It is stated that the adequacy of the materials translation of any areas of the economy is associated with knowledge and correct use of appropriate terminology. It is necessary to take into account the particular features of certain terminological system. In particular, the difficulties of translation of agrarian terminology is often due to the fact that because it reflects one of the most ancient and traditional production areas of human activity, it contains a significant amount of words that can be used both in everyday life and be elements of agricultural terminology system.

It was determined that the most common method of translation of the German terms of crop production in the Ukrainian language is the translation with the help of lexical equivalents. The pragmatic modifications may also be used.

Keywords: *terminological, term, translation, translation process equivalent*

УДК 811.112.2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТЕКСТІВ АГРАРНОГО СПРЯМУВАННЯ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Л. В. ЖУКОВА, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: zhukoval@ukr.net

М. Ю.ЗАЙЦЕВА, студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

E-mail: marinanord22@gmail.com

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню перекладацьких трансформацій, як способу досягнення адекватності та еквівалентності при перекладі, визначена найдоцільніша для текстів аграрного спрямування комплексна класифікація трансформацій. На основі цієї класифікації здійснений аналіз галузевих текстів з метою виявлення частотності виникнення перекладацьких трансформацій залежно від рівня мовних одиниць, а також міри впливу на зміст перекладу.*

Ключові слова: *науково-технічна література, аграрні тексти, перекладацькі трансформації, формальні ПТ, формально-змістові ПТ, лексичний рівень, синтаксичний рівень*